

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-02-15

Diarienummer N163-0105/23

Handläggare

Anna Hagström, Kajsa Ahlström, Tobias Gröndahl

Telefon: 031-365 00 00

E-post: tobias.grondahl@nordost.goteborg.se

Svar på remiss - motion angående handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborg

Förslag till beslut

1. Socialnämnd Nordost beslutar att inte ta ställning till motionen av Elisabet Lann (KD) och Johanna Holmdahl (KD) om en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborg med hänvisning till de synpunkter som framkommer i förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Socialnämnden Nordost översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunfullmäktige.
3. Socialnämnd Nordost förklarar beslutet omedelbart justerat.

Sammanfattning

En remiss har inkommit från kommunstyrelsen för socialnämndens yttrande över motion av Elisabet Lann (KD) och Johanna Holmdahl (KD) om en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborg. I motionen anges att handlingsplanen bör innehålla förslag till åtgärder som berör digitalisering, välfärdsteknik, välfärdstjänsternas omfattning och kompetensförsörjning.

Förvaltningen menar att det finns ett behov av ett samlat och gemensamt arbete för att möta de demografiska utmaningar som staden står inför. Förvaltningen har identifierat ett antal program och planer som omhändertar eller tar upp liknande utmaningar som remissen gör och anser att dessa behöver tas i beaktande vid beslut om en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborgs stad. Förvaltningen ser också att frågan är större än att hantera som enskild kommun.

Förvaltningen föreslår att nämnden inte tar ställning till motionens förslag med hänvisning till det som framkommer i tjänsteutlåtandet.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Det finns ett samband mellan kommuners ekonomiska utveckling och demografiska förändringar. I kommuner med en negativ befolkningsutveckling ökar kostnadsnivåerna per invånare, vilket leder till att intäkterna får svårare att täcka ökade kostnader per invånare. Generellt medför befolkningsförändringar ekonomiska effekter för kommuner som ofta tar sig uttryck i förändrade skattesatser. Detta gäller även Göteborg och de demografiska utmaningar staden står inför.

I motionen föreslås att en handlingsplan tas fram för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborg utifrån digitalisering, välfärdsteknik, välfärdstjänsternas omfattning och kompetensförsörjning. Förslaget skulle kunna innebära ökade kostnader beroende på vilka uppdrag som åläggs socialförvaltningen Nordost i handlingsplanen. Utifrån dessa områden finns dock möjligheter till långsiktiga investeringar som på sikt leder till besparingar, förutsatt att insatserna faller väl ut. Inom området lyfts ofta ökad sysselsättning, minskad administrativ börda, färre sjukskrivningar, effektivare arbetssätt och nyttjande av offentliga resurser som möjliga vinster.

Förvaltningen och staden är också beroende av att nationella beslut, satsningar och samordning varför den ekonomiska dimensionen är svår att förutsäga.

Bedömning ur ekologisk dimension

Inom handlingsplanens föreslagna områden är framför allt digitalisering och välfärdsteknik områden med utmaningar kring ekologisk hållbarhet utifrån den förbrukning av el som digitaliseringen för med sig. Idag pågår en mycket kraftfull digitalisering av samhället, där ett oändligt antal eldrivna enheter bildar alltmer avancerade infrastrukturer; så som internet, digitala plattformar och molntjänster. Sammantaget kräver denna utveckling stora mängder energi och resurser. Digitalisering kan dock medföra minskat resande och minskad förbrukning av kontorsmaterial och på så sätt bidra till uppsatta miljömål.

Bedömning ur social dimension

De områden som föreslagits ingå i en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborg medför olika utmaningar och möjligheter utifrån den sociala dimensionen.

I Ekonomirapporten¹ (december 2022) som ges ut av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) två gånger per år anges att utbudet av arbetskraft måste öka för att Sveriges kommuner ska klara kompetensförsörjningen. I rapporten beskrivs att det också handlar om att de som är arbetslösa idag tas till vara i arbete.

I Göteborgs Stads program för jämlik stad 2018–2026 finns det ett målområde som heter *Skapa förutsättningar för arbete*. En av strategierna i programmet är att underlätta första steget in på arbetsmarknaden. Många som befinner sig i arbetslöshet har kort utbildningsnivå och att hjälpa människor till en första anställning eller lotsa vidare till utbildning är av stor betydelse för att ge människor bra förutsättningar för arbete och på så vis förbättra livsvillkoren.

När det kommer till förutsättningar på arbetsmarknaden och jämställdhet finns en hög andel kvinnor inom vårdrelaterade yrken i offentlig sektor. Det som är tydligt är att lönestrukturen är mer sammanpressad i dessa yrken, vilket till stor del är ett resultat av att det är svårt att göra lönekarriär. Detta bidrar också till utmaningar att rekrytera och behålla arbetskraft inom dessa yrken.

Möjligheterna kring välfärdsteknik och digitala lösningar kan hjälpa invånare till ett självständigt liv och således uppfylla ens mänskliga rättigheter. Samtidigt finns risker

¹ Ekonomirapporten, december 2022 - Om kommunerna och regionernas ekonomi. Sveriges kommuner och regioner (SKR)

kopplat till jämställdhet och inkludering. I takt med en ökad digitalisering finns också ett växande digitalt utanförskap i samhället som särskilt berör personer med utländsk bakgrund och äldre personer. En annan aspekt handlar om att en stor andel av de individer som utvecklar grunden för vårt digitala samhälle är män.

Åtskilliga aktörer såsom Världsbanken, WHO och EU samt långtidsutredningar och forskningsrapporter har genom åren påvisat ett samband mellan hälsa och ekonomisk utveckling. Ett av de globala målen i Agenda 2030 (Mål 3), handlar om Hälsa och välbefinnande och formuleras: Säkerställ att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar. I målet slås fast att god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och att bidra till samhällets utveckling. Investeringar i hälsa genom till exempel hälso- och sjukvårdssystem är en återinvestering i samhällets utveckling i stort.

Samverkan

Information har lämnats i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) den 18 april 2023.

Bilagor

1. Motion av Elisabet Lann (KD) och Johanna Holmdahl (KD) om en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborg.

Ärendet

En remiss har inkommit från kommunstyrelsen för socialnämndens yttrande över motion av Elisabet Lann (KD) och Johanna Holmdahl (KD) om en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborg. Remissen har skickats till socialnämnderna Sydväst och Nordost samt ett antal andra nämnder. Remissen ska besvaras senast den 5 maj 2023 och skickas till stadsledningskontoret, märkt med diarienummer 1365/22.

Beskrivning av ärendet

Om motionen

Motionen beskriver att Göteborg står inför en utmanade demografisk utveckling utifrån att allt fler lever längre och man spår ett ökande omsorgsbehov i staden. Samtidigt föds färre barn i förhållande till den vuxna befolkningen, en utveckling som Göteborg har gemensamt med de flesta andra kommuner. I Göteborgs fall finns dessutom en utmaning med att många i arbetsför ålder flyttar från staden till någon av kranskommunerna, vilket har negativ påverkan på skatteintäkter men möjligen även på rekryteringsunderlag. Vidare beskrivs i motionen att den förändrade demografin ställer nya krav på välfärden och efterfrågan på skola, förskola, bostäder, vård och omsorg, som staden behöver förhålla sig till. Eftersom andelen av befolkningen i arbetsför ålder inte håller jämna steg med ett växande behov av välfärdstjänster kommer allt färre att behöva försörja allt fler.

För att kunna säkra en god välfärd i framtiden anger förslagsställarna att det bland annat krävs implementering av ny teknik och nya arbetssätt, men också strategier för att göra Göteborg till en attraktiv stad att leva, bo och arbeta i. Utifrån detta anges staden behöva ta fram en förvaltningsövergripande plan för hur välfärdsuppdraget ska kunna säkerställas givet den demografiska utvecklingen.

Förslagsställarna anger att handlingsplanen bör innehålla förslag till åtgärder som berör digitalisering, välfärdsteknik, välfärdstjänsternas omfattning och kompetensförsörjning. Handlingsplanen bör också beakta områden med särskilda utmaningar såsom södra skärgården och särskilt utsatta områden.

I motionen föreslås kommunfullmäktige besluta att:

1. Kommunstyrelsen får i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborgs Stad.

De utmaningar som motionen berör

Motionen tar särskilt fasta på att skapa en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna. Den bör innehålla förslag som berör digitalisering, välfärdsteknik, välfärdstjänsternas omfattning och kompetensförsörjning.

Digitalisering

Inom området digitalisering lyfts ofta möjligheter att göra digitala system bättre anpassade till arbetet eller att frigöra tid för medarbetarna och att minska på onödig uppföljning och rapportering. Användandet av ny teknik är av stor betydelse för att kunna möta utmaningarna med en minskande arbetsför befolkning och utveckla nya digitala tjänster. Gällande förvaltningens eget arbete med digitalisering så pågår det en hel del processer för att göra socialtjänstens tjänster mer digitala. I takt med det behöver förvaltningen också ha i åtanke att det finns ett växande digitalt utanförskap i samhället

som särskilt berör personer med utländsk bakgrund och äldre personer. Förvaltningen har därför ett pågående arbete med att öka den digitala kompetensen hos befolkningen.

Välfärdsteknik

Handlar om att möjliggöra digitala lösningar som syftar till att öka individer som får hjälp av offentliga trygghetssystem att bibehålla trygghet, aktivitet och självständighet. Det handlar om att inom kommunens verksamheter ha digitala lösningar för till exempel trygghetslarm, gps-larm eller för brukare inom socialtjänsten att erbjuda digitala möten etc. Ett exempel på välfärdsteknik som socialförvaltningen arbetar med är återansökan för försörjningsstöd och ”mina meddelanden” som är en slags digital brevlåda/posthantering. Att använda välfärdsteknik möjliggör ofta för personal att effektivisera sitt arbete, förkorta handläggningstider och i stället frigöra tid till sådana uppgifter som inte kan ersättas med digitala lösningar.

Välfärdstjänsternas omfattning

En åldrande befolkning innebär en större försörjningsbörda för de som är yrkesverksamma. Att samhället har allt fler äldre individer gör att kostnaderna ökar för sjukvård och äldreomsorg. En ökning i antalet kroniskt sjuka (t.ex. genom demenssjukdom) och fler multisjuka är kostnadsdrivande. Det är även stigande personalkostnader. Detta riskerar att leda till en underdimensionering av den offentliga finansieringen. För att klara det ökade trycket på välfärden och bibehålla en välfärdsstat krävs ställningstaganden kring möjliga finansieringskällor för att klara framtidens välfärd. Det kan handla om högre egenfinansiering, högre skatter, ökade förebyggande insatser för att minska vårdbehov och förebygga ohälsa eller om försäkringslösningar etc.

Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjningen är en stor utmaning i kommunal sektor. Behoven av hälso- och sjukvård ökar samtidigt som pensionsavgångarna är stora och antalet personer i arbetsför ålder ökar relativt långsamt. Orsakerna till det svåra rekryteringsläget för kommunal sektor beror inte enbart på demografiska faktorer, även löner och arbetsmiljö är av betydelse. Sveriges kommuner och regioner (SKR) pekar ut kompetensförsörjning som den största utmaningen framöver.

Hur dessa områden berörs i befintliga program och handlingsplaner

Förvaltningen har identifierat ett antal program och planer som omhändertar eller tar upp liknande utmaningar som remissen gör. Nedan följer några exempel:

Program/plan	Här omnämns
Göteborgs stads program för attraktiv arbetsgivare 2019-2023	Innehåller gemensamma mål och strategier för att stärka stadens förutsättningar att vara en attraktiv arbetsgivare och hantera stadens utmaningar med kompetensförsörjning.
Göteborgs stads plan för digitalisering 2023-2026	Hur stadens digitaliseringsarbete ska komma framåt. Innehåller mål, inriktningar och prioriteringar och tar upp kopplingen mellan digitalisering och kompetensförsörjning.

Program/plan	Här omnämns
Göteborgs stad innovationsprogram 2018-2023	Programmets syfte är att skapa ett strukturerat arbete med innovation i Stadens verksamheter, tar fasta på att ett strategiskt och systematiskt innovationsarbete är viktigt för att utvecklingen av Göteborgs Stads kärnverksamhet ska bli framgångsrik. Ett av målen är att offentliga verksamheter bidrar till att utveckla innovativa lösningar för att möta samhällsutmaningar.
Översiktsplan för Göteborgs stad	Särskilt kapitel om strategier för att göra staden attraktiv att bo och leva i.
Göteborgs Stads näringslivsstrategiska program 2018-2035	Inom programmet finns ett mål att skapa förutsättningar för nya jobb i Göteborgsregionen. Göteborg ska attrahera talang och tillvarata kompetens.
Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026	Programmet pekar ut den fortsatta färdriktningen för hur Göteborg i framtiden ska kunna bli en mer jämlik stad. Mål som berör handlar om att skapa förutsättningar för arbete.
Göteborgs Stads plan för jämställdhet 2019-2023	Särskilt kapitel om staden som attraktiv arbetsgivare och jämlik kompetensförsörjning. avsnitt fokuserar på rekrytering i syfte att minska könsuppdelning bland yrken i stadens regi. Jämställda och konkurrenskraftiga löner är en viktig del för att tillgodose den långsiktiga kompetensförsörjningen i staden särskilt som att många fler kvinnor arbetar inom offentlig sektor.
Göteborgs stads handlingsplan för åldersvänliga Göteborg 2021-2024	Syftet med handlingsplanen är att möjliggöra att staden blir en bättre plats att åldras i.
Övriga relaterade ärenden:	
1. Färdplan -länsgemensam strategi för god och nära vård 2. Yrkande angående strategisk kompetensförsörjningsplan för Göteborgs stad	1. Avslag i Kommunfullmäktige 5/10-22 2. Yrkande av S,V och MP i Kommunstyrelsen 1/2-23, rev 6/3-23. Beslut bifall. Bordlagt i Kommunfullmäktige 23/3-23.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen föreslår att nämnden inte tar ställning till motionens förslag om att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborgs Stad med hänvisning till det som framkommer i tjänsteutlåtandet.

Förvaltningen menar att det finns ett behov av ett samlat och gemensamt arbete för att möta de demografiska utmaningar som staden står inför. Varje enskild förvaltning kommer inte att lösa de utmaningar som beskrivs i motionen på egen hand utan det krävs gemensamma satsningar. Förvaltningen tar inte ställning till om det finns behov av en handlingsplan kring de utmaningar som lyfts i motionen eller om det är så att befintliga planer och program med koppling till omnämnda områden i motionen kan förstärkas och/eller samordnas.

Förvaltningen vill lyfta fram följande:

1. Utmaningen med kompetensförsörjning behöver hanteras brett

Personalbristen inom välfärden är en nationell utmaning. Det kommer att krävas stora förändringar i både utbud av arbetskraft och arbetssätt framöver för att klara kompetensförsörjningen. SKR menar att kommuner och regioner behöver minska behovet av fler anställda för att klara välfärdsuppdraget bland annat genom att:

- Öka heltidsarbetet, öka jämställdheten och förlänga arbetslivet.
- Behålla och utveckla medarbetare genom att prioritera arbetsmiljöarbetet, minska sjukfrånvaron, stödja medarbetarnas utveckling och stärka ledarskapet.
- Utveckla arbetssätten genom att använda kompetensen rätt och utnyttja tekniken smart.

I Göteborgs stads program för attraktiv arbetsgivare 2019-2023 identifieras kompetensförsörjning som en utmaning. Programmet pekar på möjligheter som ny teknik och digitalisering ger, nya sätt att arbeta och att nya sätt att tänka kring kompetens och kompetensförsörjning måste tas tillvara.

I Nordost finns särskilda utmaningar vad gäller hög arbetslöshet men också möjligheter att ge invånare bättre förutsättningar att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Det handlar bland annat om insatser för ökade språkkunskaper, validering av tidigare utbildning och att minst tillgodogöra sig en grundskole- och gymnasieutbildning. Att hantera kompetensförsörjning handlar om att utbilda personal, rekrytera brett tex genom samverkan med lärosäten men också behålla personal som är erfaren inom branschen genom att vara en god och attraktiv arbetsgivare. Förvaltningen ser att när program för attraktiv arbetsgivare löper ut behöver frågan om kompetensförsörjning fortsatt styrning.

2. Det finns idag en plan för digitalisering i Göteborgs stad

Förvaltningen kan konstateras att det finns en rad pågående digitaliseringssatsningar i såväl staden som i förvaltningen. Samtidigt finns det många områden som behöver utvecklas och inte minst behövs ett krafttag för att implementera och leva upp till planen för digitalisering. I Nordost finns särskilda utmaningar då den digitala kompetensen behöver öka hos befolkningen. Resurser för att tillgängliggöra digitala tjänster och lösningar är avgörande för att utvecklingen inte ska bidra till ökat digitalt utanförskap. Göteborg behöver även samverka med andra kommuner och inte skapa sina egna digitala lösningar. Kommunerna har samma uppdrag men oftast löses frågor på olika sätt. Det krävs ett strategiskt och strukturerat sätt att dela erfarenheter och ta lärdom om varandra.

3. Förvaltningen ser att frågan är större än att hantera som enskild kommun

I Ekonomirapporten (december 2022) som ges ut av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) två gånger per år betonas att det finns en tämligen samstämmig bild av de demografiska utmaningarna och att regeringen samt kommuner och regioner genom SKR behöver hitta en gemensam syn över vad som krävs för att klara utmaningarna. Här belyses att långsiktiga överenskommelser om önskvärda förändringar samt konkreta åtaganden från respektive part behöver komma till. I rapporten omnämns bland annat att staten behöver ta ett större grepp och övergripande ansvar för digitalisering. En av de viktigaste frågorna är att det måste bli lättare att dela data inom och mellan hälso- och sjukvård och omsorg. Ett annat exempel som lyfts är risken att varje myndighet väljer egna lösningar och standarder på e-tjänster och kommunikation. Om kommuner och regioner ska kunna utnyttja fördelar med digitaliseringen krävs återanvändbara och skalbara lösningar. Förvaltningen ställer sig bakom det som framkommer i rapporten och

ser att det är av stor betydelse att dessa frågor hanteras nationellt för att bespara kommuner och regioner ett stort, kostsamt och resurskrävande utvecklingsarbete.

4. Behov av att skapa jämlika livsvillkor för att fler ska få ett hälsosamt åldrande

Förvaltningen vill lyfta fram hälsans betydelse för den demografiska utvecklingen. Att människor lever längre och i allt större utsträckning ett hälsosamt liv får på det stora hela räknas som en framgång för svensk folkhälsopolitik och utvecklingen inom hälso- och sjukvården. Däremot har den självupplevda psykiska hälsan försämrats och det råder stor ojämlikhet i hälsa med systematiska hälsoskillnader mellan olika samhällsgrupper med olika social position. I Göteborg finns också dessa skillnader och befolkningen i nordost lever generellt ett kortare liv än befolkning i mer socioekonomiskt starka områden.

En friskare befolkning minskar belastningen på den offentliga välfärden. Därför är det både ur ett individperspektiv och samhällsperspektiv viktigt att förebygga ohälsa genom tidiga insatser under hela livet. Barn med god hälsa klarar sig bättre i skolan och höjer därmed utbildnings- och kompetensnivån i samhället. God hälsa leder till fler arbetade timmar och ett ökat arbetsutbud, vilket har positiva effekter på produktivitet och tillväxt. Äldre med god hälsa kan stanna längre i arbete. Insatser för att främja en god och jämlik hälsa kan även förstärka de offentliga finanserna eftersom behovet av äldreomsorg skulle minska liksom kostnaderna för sjukfrånvaro av personal.

5. Det finns en politisk intention om att minska antal planer och program i staden

Kommunstyrelsen fick i samband med kommunfullmäktiges budget för 2020 uppdraget att påbörja en kartläggning av stadens styrande dokument med syftet att förenkla och minska antalet program samt genom det öka efterlevnaden. I kartläggningen konstaterades att mängden program och planer inom det som kan kallas sociala dimensionen har vuxit de senaste åren. Utifrån kartläggningen beslutade kommunfullmäktige om uppdrag (2020-12-10 § 20) till kommunstyrelsen att i nära samarbete med berörda nämnder utreda förutsättningarna för att samordna program och planer inom område folkhälsa, jämlikhet, mänskliga rättigheter inklusive funktionshinder där intentionerna i de styrande dokumenten kvarstår. Utifrån kartläggningen 2020 så beslutade kommunfullmäktige även om ytterligare två uppdrag. Ett för planerande styrande dokument inom den strategiska stadsplaneringen. Ett för besöksnäring- och näringslivstrategiska programmen. Förvaltningen har identifierat en rad olika program och planer med koppling till föreslagna områden i handlingsplanen och anser att dessa behöver tas i beaktande vid beslut om en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborgs stad.

Socialförvaltning Nordost

Fredrik Johansson
Förvaltningsdirektör

Tobias Gröndahl
Avdelningschef

Handling 2022 nr 249

Motion av Elisabet Lann (KD) och Johanna Holmdahl (KD) om en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborg

Göteborg står inför en utmanade demografisk utveckling. Allt fler lever allt längre och vi spår ett ökande omsorgsbehov i staden. Mellan år 2019 och 2030 kommer personer som är 80 år eller äldre öka med 50 procent, men personer i arbetsför ålder bara 4 procent, i Sverige. Samtidigt föds färre barn i förhållande till den vuxna befolkningen, en utveckling som Göteborg har gemensamt med de flesta andra kommuner. I Göteborgs fall har vi dessutom en utmaning med att många i arbetsför ålder flyttar från staden till någon av kranskommunerna, vilket har negativ påverkan på skatteintäkter men möjligen även på rekryteringsunderlag. Övergången till ökad andel arbete hemifrån har skyndat på den utvecklingen.

Den förändrade demografien ställer nya krav på välfärden och efterfrågan på skola, förskola, bostäder, vård och omsorg, som staden behöver förhålla sig till. Eftersom andelen av befolkningen i arbetsför ålder inte håller jämna steg med ett växande behov av välfärdstjänster kommer allt färre att behöva försörja allt fler. Dessutom väljer unga personer på väg ut på arbetsmarknaden i stor utsträckning karriärvägar utanför välfärden. Det råder stor brist på såväl vård- och omsorgspersonal som pedagoger. Samtidigt behövs arbetstillfällena inom näringslivet för att finansiera välfärdstjänsterna.

För att kunna säkra en god välfärd i framtiden krävs bland annat implementering av ny teknik och nya arbetssätt, men också strategier för att göra Göteborg till en attraktiv stad att leva, bo och arbeta i. Staden behöver därför ta fram en förvaltningsövergripande plan för hur välfärdsuppgifterna ska kunna säkerställas givet den demografiska utvecklingen.

Handlingsplanen bör innehålla förslag till åtgärder som berör digitalisering, välfärdsteknik, välfärdstjänsternas omfattning och kompetensförsörjning. Handlingsplanen bör också beakta områden med särskilda utmaningar såsom Södra Skärgården och särskilt utsatta områden.

Kommunfullmäktige föreslås att besluta:

Kommunstyrelsen får i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att möta de demografiska utmaningarna i Göteborgs Stad.

Elisabet Lann (KD)**Johanna Holmdahl (KD)**